

Het bespreekbaar maken van seksualiteit

Hoe je als (toekomstig) professional tegemoet kunt komen aan de wensen en behoeften van jongeren binnen de residentiële jeugdzorg

Leeronderzoek van: Carmen van Heel, Teske de Graaf, Simone van Haren, Charlotte de Jong en Vivianne Jansen (2014)

Samenvatting

In het kader van het afstudeerproject voor de opleiding hbo Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) is onderzocht wat de wensen en behoeften van jongeren van 12 t/m 18 jaar binnen de Residentiële Jeugdzorg (RJ) zijn met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit en in hoeverre de (toekomstig) professional daaraan tegemoet kan komen.

Daarnaast is het 'vlaggenspel' bij de probleemstelling betrokken, omdat dit mogelijk een manier is om seksualiteit bespreekbaar te maken. Deze probleemstelling is vanuit meerdere perspectieven benaderd: de jongere in de RJ, de groepswerker en de toekomstige professional (lees: student van Sociale studies, Avans Hogeschool). Dit onderzoek is uitgevoerd binnen de instelling Juzt, locatie Kortgene. Hier zijn interviews met jongeren en groepswerkers uitgevoerd en daarbij is het 'vlaggenspel'¹ gespeeld met zowel de jongeren als de groepswerkers.

De jongeren binnen de focusgroep (lees: Juzt/Kortgene) bevinden zich in de adolescentiefase. Voor deze fase zijn onder andere de groeiende interesse in het andere geslacht en de grote veranderingen die jongeren doormaken op het gebied van seksualiteit kenmerkend. Binnen de focusgroep is het niet toegestaan om onderling een relatie aan te gaan. Er is nauwelijks de mogelijkheid tot fysiek contact. Dit is opvallend, want de jongeren hebben in deze levensfase juist een toenemende behoefte aan het experimenteren met seksualiteit, maar hebben aan de andere kant, gezien de kwetsbaarheid, ook (duidelijke) grenzen nodig. Door deze twee omstandigheden ontstaan wensen en behoeften met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit met jongeren onderling en/of met groepswerkers.

Tijdens de interviews gaven jongeren aan dat zij op dit moment weinig behoefte hebben aan het bespreekbaar maken van seksualiteit met groepswerkers. Zij missen het vertrouwen in, de openheid van en de oprechte interesse vanuit de groepswerkers. Seksualiteit wordt door de geïnterviewde groepswerkers als een bespreekbaar onderwerp ervaren en zij stellen zichzelf hiertoe in staat, wel komt er naar voren dat zij op bepaalde punten vastlopen. Een voorbeeld van zo'n punt is dat zij tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit tegen hun eigen grenzen aan knallen.

Om een klimaat te creëren waarin jongeren zich veilig genoeg voelen om over seksualiteit te praten, zijn er een aantal competenties nodig voor groepswerkers binnen de RJ. Deze competenties zijn opgesteld naar aanleiding van de uitkomsten van de interviews met groepswerkers, jongeren en uit de literatuur. Uit de interviews komt sterk naar voren dat het oefenen van deze competenties het bespreekbaar maken van seksualiteit positief kan beïnvloeden. Ook is het van belang om kennis te hebben van de eigen seksuele ontwikkeling, opvoeding en grenzen.

Toekomstige professionals hebben aangegeven dat zij deze competenties graag willen terug zien in de opleiding. Het vlaggensysteem is hierbij volgens hen een goed handvat om seksualiteit met de jongeren bespreekbaar te maken. Wanneer groepswerkers zich in dit systeem verdiepen, hebben zij volgens de studenten voldoende kennis over wat gezonde en ongezonde seksualiteit is. Hierdoor wordt het bespreken van seksualiteit met jongeren gemakkelijker.

Omdat tot nu toe in de opleiding niet veel aandacht wordt besteed aan het bespreekbaar maken

¹ Het vlaggensysteem is ontwikkeld voor professionals om te kijken of situaties grensoverschrijdend zijn of niet. Volgens D. Dirx (persoonlijke communicatie, 7 mei 2014) is het vlaggenspel *Oke?! Spel over seksueel grensoverschrijdend gedrag* ontwikkeld, om seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGG) onder de aandacht te brengen bij de jongeren. Door middel van dit spel kunnen jongeren in gesprek over seksualiteit en de daarbij behorende grenzen.

van seksualiteit, kan geconcludeerd worden dat hier verandering in moet komen zodat toekomstige professionals beter toegerust zijn om deze problematiek aan te pakken. Volgens de geïnterviewde groeps werkers en de jongeren heeft het vlaggenspel een toegevoegde waarde aan het bespreekbaar maken van seksualiteit binnen de RJ. Het spel geeft inzicht in gezonde en ongezonde seksualiteit en het maakt jongeren hier bewuster van. Wel kaartten groeps werkers aan dat er voor het spelen van dit spel een aantal aanpassingen benodigd zijn, omdat het spel anders niet speelbaar is voor jongeren binnen de RJ. Hierbij kunt u denken aan een te lange tijdsduur van het spel, te moeilijk taalgebruik in het spel en het te vaak bespreken van (moeilijke) situatiekaarten.

Uit het onderzoek is gebleken dat groeps werkers specifieke competenties en een open houding nodig hebben om het vlaggenspel te kunnen begeleiden. Het is van belang dat groeps werkers kennis hebben over de seksuele ontwikkeling, motieven van seksueel gedrag, de zes criteria van het vlaggensysteem, de vlaggen van dit systeem, de groepsdynamica en het creëren van een veilige sfeer.

Tot slot blijkt dat het vlaggenspel alleen gespeeld kan worden in de laatste fasen van de groepsdynamica, omdat in deze fasen de jongeren voldoende vertrouwen hebben in en affectie voor de groeps werkers hebben opgebouwd om te praten over seksualiteit. Het is dus aan de groeps werker om te bepalen of een groep in de juiste fase zit om het 'vlaggenspel' (veilig) te kunnen spelen. Daarnaast geven zowel de jongeren, als de groeps werkers aan dat het spel goed gespeeld kan worden op speciale thema-avonden en dat de voorkeur ligt bij het spelen van het spel met meiden en jongens gescheiden.

Tijdens dit onderzoek is de validiteit gewaarborgd door goed te definiëren wat met een bepaald begrip bedoeld wordt. Bij de interviews is daarom steeds nagegaan wat de geïnterviewde verstaat onder een bepaald begrip. Binnen dit onderzoek is vooral nagegaan wat men verstaat onder het begrip 'seksualiteit'. Dit om ervoor te zorgen dat wij 'steeds hetzelfde meten'.

Ten tweede is de validiteit vergroot door gesprekken aan te gaan met onze opdrachtgever. Tijdens deze bijeenkomsten hebben wij onze resultaten getoond en hebben we de feedback besproken van de opdrachtgever.

De vraag is nu in hoeverre de resultaten van dit onderzoek te generaliseren zijn naar andere onderzoeken. Het praktijkonderzoek hebben wij verricht op een gesloten afdeling binnen Juzt, te Kortgene. In hoeverre vertegenwoordigt de gesloten afdeling binnen Juzt in Kortgene alle afdelingen van jeugdzorginstellingen? Dit is lastig te zeggen. Duidelijk is dat de resultaten hierdoor minder valide zijn. Echter kunnen wij aangeven dat wij door middel van literatuur, interviews met jongeren en groeps werkers en een enquête een compleet beeld hebben gekregen. Door het praktijkonderzoek binnen Juzt, de literatuur, interviews en de enquête te vergelijken met elkaar hebben wij verbanden kunnen leggen. Vanuit verschillende invalshoeken hebben wij naar het onderwerp gekeken.